

Orla Lehmanns tale ved Trykkefrihedsselskabets generalforsamling

Taler

Orla Lehmann
Aktiv i den nationalliberale
bevægelse og skribent i
ugebladet Fædrelandet og
medarbejder hos avisen
Københavneposten.

Dato

4. november 1836

Sted

København

Mine Herrer!

Jeg har tilladt mig at foreslaa, at Trykkefrihedsselskabets Generalforsamling skulde paalægge sit Repræsentantskab at tage under Overvejelse, ved hvilke Midler vort Selskabs Virksomhed kunde udvides til den dansktalende Del af Hertugdømmet Slesvigs Befolkning. Dette Andragende er i og for sig vel kun af ringe Vigtighed; men det vedrører en Sag, der for os Alle maa være af den største Betydning. Det henviser nemlig til det store Spørgsmaal, om det skal lykkes den fremmede Invasion, uforstyrret og upaataalt, at fuldføre sit Værk i Slesvig, at udrydde al dansk Nationalitet og dansk Sprog, eller om den længe forkuede Danskhed atter skal rejse sit Hoved og afkaste de unaturlige Lænker, Aarhundreders Uret har paalagt den. Hidtil har det Danske i Slesvig nemlig været misagtet og næsten forfulgt, og saaledes er det da sket, at ikke blot dets Grændser stedse mere og mere ere trængte tilbage, men hvad der er endnu langt sørgeligere, at det selv indenfor disse Grændser stedse er sunket dybere, som i Agtelse, saa og i Værd. Dette kunde have sin Rimelighed, saalenge Slesvig ikke var Andet, end den fra Holsten indtrængte tyske Adel og de ved tyske Universiteter dannede tyske Embedsmænd. Men den Tid synes kommen, da ogsaa Folkenes Ret begynder at skaffe sig Anerkjendelse, og da Slesvig nu ved Provindsialstændernes Indførelse, navnlig ved den Omstændighed, at det har erholdt sin særegne Landdag, er blevet sat istand til selv at tage nogen Del i sine Anliggenders Ordning, saa er det ikke uantageligt, at der turde forestaa et Vendepunkt i denne Sag, og at den længe undertrykte danske Folkelighed vil gribe til Modværge mod den fornemme Fortydskelse, for hvilken den hidtil saa godt som værgeløs har været given til Pris.

De vil heraf se, mine Herrer, at jeg mere henvender mig til Deres demokratiske, end til Deres nationale Sympathier; De vil se, hvor langt jeg er fra at ville prædike nogen Danskhedens Propaganda. En saadan har vel ikke været aldeles fremmed for os, dengang da Europa begyndte at rejse sig mod den store Verdenserobbers voldsomme Kosmopolitiseren, og da den dybt saarede Nationalfølelse næsten overalt, men dog intetsteds mere, end hos vore tyske Naboer, udartede til et misforstaaet nationalt Hovmod. Ogsaa hos os viste der sig dengang Spor af en falsk, en uægte Danskhed, som fortjener Misbilligelse, om man end ikke kan nægte, at den var en, forholdsvis endog svag, Reaktion imod den Tydskhed, som tidligere havde spillet Herre endog i selve Danmark. Men desuagtet finder jeg det latterligt og forargeligt, at man har kunnet endog blot ønske at fordanske det i Oprindelse, Sæder og Love, i Kultur, Sprog og Literatur, i sin Historie som i sit Sindelag rent tyske Holsten, og jeg beder Dem derfor ikke at sammenblande den Sag, for hvilken jeg her taler, med saa barnagtige Projekter. Jeg beder Dem at fastholde, at der her ikke er Spørgsmaal om ved kunstige Midler at gribe ind i Tingenes naturlige Udvikling, men tvertimod om at hævde denne, ved at bortfjerne unaturlige Hindringer. Det, jeg tilsigter, er ikke at gjøre Erobringer, men kun at forsvare vore truede Grændser. Jeg anser dette Punkt, at det Danske i Slesvig staaer paa den historiske Rets, paa Selvforsvarets Grund, for saa vigtigt for denne Sag, at jeg maa udbede mig Deres Tilladelse til i et Par flygtige Træk at paapege det danske Sprogs hidtilværende Skæbne i Slesvig. Kun derved vil man naa et Standpunkt, hvorfra en fri og klar Oversigt bliver mulig; kun derved kan man vinde Forstaaelsen af begge Grændsesprogs nærværende Stilling og Vilkaar.

Det vil da være Dem bekendt, mine Herrer, at hele den cimbriske Halve i den ældste Tid, da dens Billede træder frem af Oldtidens Nat, vel var beboet af germaniske Folkestammer, navnlig Angler og Sachser, som Romernes Fremskridt imod Elben havde trængt nordpaa, men at disse snart igjen forlod den, idet de for største Delen drog over til England. Omtrent paa Kong Helges og Rolf Krakes Tid bleve hine Landstrækninger da besatte af Skandinaver, der fra det sydlige Sverige trængte ind over de danske Øer, og de svage Rester af den tidligere Befolkning veg, forsaavidt de ikke blandede sig med de indvandrede Danske, lidt efter lidt tilbage for dem, indtil de satte sig fast mellem Ejderen og Slien. Denne Landstrimmel har saaledes aldrig været dansk, hvortil vel den Omstændighed væsentligen har bidraget, at her i flere Aarhundreder bestod et tysk Markgrevskaab, der først ophævedes under Knud den Store, fra hvis Tid af

Ejderen uafbrudt har været erkjendt for, hvad allerede Karl den Store erklærede den for, det romerske Riges Grændse. Foruden dette Landstrøg har endnu den sydvestlige Del af Slesvig bevaret sin germaniske Karakter, idet i Marsklandet og paa de tilstedende Øer i Nordsøen de tapre Friser længe modstod ethvert fremmed Herredømme og, selv efterat de havde maattet bøje sig for Overmagten, vedligeholdte en høj Grad af Selvstændighed. Med Undtagelse af dette sydligste Streg blev hele Halvøen tagen i Besiddelse af Danske, og den nævnes saaledes lige fra det sjette Aarhundrede af som et rent dansk Land under det fælles Navn Jylland, der regeredes af egne Smaakonger, indtil det i Slutningen af det 9de Aarhundrede blev forenet med det øvrige Danmark. Jeg tør ei her indlade mig i nogen udførlig Bevisførelse for at Folkets Sprog og Sæder oprindelig vare rent danske, men skal dog minde om, at endnu den Dag idag næsten alle Landets Stednavne bære tydeligt Vidnesbyrd derom, og at alle de ældste Love, f. Ex. den berømte slesvigske Bylov og senere Kong Valdemars jyske Lov samt andre sproglige Mindesmærker fra hin Tid udelukkende ere affattede paa Dansk.

Det første Spor til at man skjelnede mellem et Nord- og Sønderjylland forekommer først i det 12te Aarhundrede — Navnet Slesvig er endnu meget yngre — og rejste sig derfra, at Landstrækningen syd for Skodsborgaa særlig blev givet enkelte Mænd, især af Kongehuset, til Forlening. Paa denne Maade kom det og i Hertug Abels Besiddelse, hvorved den første Spire blev lagt til hele den senere Adskillelse, idet hans ærgjerrige Æt benyttede de danske Kongers Svaghed til — paa tydsk Vis — at erholde Landet til arveligt Len. I disse Bestræbelser fandt den villig Understøttelse hos de holstenske Grever, hvis staaende Politik det fra den Tid blev løsrive Sønderjylland fra det øvrige Danmark og at knytte samme til Holsten, hvilket fuldstændigen lykkedes, da mod Slutningen af det 14de Aarhundrede Abels Mandsstamme uddøde, og de holstenske Grever nu selv erholdt Slesvig til arveligt Len. Fra nu af blev Tydsk, eller rettere den nedersachsiske Dialekt, Hoffets og Regeringens Sprog. Deri udstødtes alle hertugelige Anordninger og Befalinger; endog de gamle danske Love bleve oversatte paa Tydsk — dog ikke for Folkets Skyld, men, som Oversætteren af Jydske Lov siger, til Ære for »dieyenen vom Adel, die der denschen Sprake unkündlich, dennoch wegen erer Erffgüdern ein sündlerlyck Interesse hebben, wat de Denscheu Rechte vermögen und in sick holden, wethen möchten«. Heri er da tillige antydet en ny Grund til Landets Germanisering, nemlig at en stor Del af Landejendommene ved Forlening, Pantsættelse eller Kjøb var kommen i Hænderne paa holstenske Adelige, som vedligeholdte deres

ridderskabelige Forbindelser med Holsten, og fik en overvejende Indflydelse i Slesvig paa en Tid, da Adelen paa Landdagene havde usurperet Folkets Ret.

Da de Danske valgte Christian I. til Konge, burde Slesvig været inddraget som et til Kronen hjemfaldet Len; men for tillige at blive valgt i Holsten, fandt han sig ikke blot i ogsaa at lade sig vælge i Slesvig, men konfirmerede ogsaa et gammelt, højst mistænkeligt Dokument, den saakaldte »Constitutio Waldemari«, hvori de berømte Ord skulle findes, at Slesvig og Holsten skulle være »æwig ungedeelt«. Snart efter opnaaede Ridderskabet, som ofte slethen kaldes »der holster Adel«, ved Forliget i Bordesholm, at ingen Slesviger skulde svare for anden, end slesvigsk Ret, hvorved altsaa Appellen til Viborg Landsting og til den almindelige danske Herredag bortfaldt, og tilsidst afskaffedes ogsaa Lenshøjhedens vigtigste Attribut, Appellen til den danske Krone. Det havde altsaa kun hjulpet lidt, at ved den oldenborgske Families Tronbestigelse Slesvig og Danmark igjen vare forenede under det samme Scepter; og hvad dette muligen engang i Tiden kunde have bevirket, naar de danske Konger selv vare blevne noget mere danske, det forstyrredes derved, at Landet snart blev delt mellem Kongen og Kongehusets yngre Linier — omtrent 30 Aar efter at den evige Uadskillelighed højtideligen var bleven proklameret. Saaledes opstod atter særlige slesvigske Hertuger, og med dem en uafbrudt Række af Intriger og Stridigheder, hvis stadige Maal var at befæste Hertugernes Magt ved at svække Danmark. Tilsidst gik det saa vidt, at de i hin Trængsels Tid, da Danmark var sin Undergang nær, ved paa højforrædersk Vis at slutte sig til deres Lensherres Fjender, tiltrodsede sig en — om end kun temporær—fuldkommen Uafhængighed. Denne Slesvigs Isolering fra det øvrige Danmark og dets politiske og kommercielle Forbindelse med Holsten, som yderligere befæstedes ved den Maade, hvorpaa Delingerne udførtes, medførte, at det Tydske fik stedse større Raadighed over den forsvarsløse danske Befolkning.

En mægtig Støtte fik Slesvigs Fortydskelse ved Reformationen. Da den fik Indgang i Landet, maatte man fra Tydskland, navnlig fra Universitetet i Wittenberg, forskrive Tydskere til dens Gjennemførelse, og vare end senere de fleste Præster indfødte Slesvigere, saa havde de dog næsten alle erholdt deres Uddannelse ved tydske Universiteter, og derfra medbragt Forkjærlighed for tydsk Sprog og Kultur. Som Exempel paa, hvorvidt deres Iver gik for at indføre Tydsk som Kirkesprog, derpaa anfører Pontoppidan for hundrede Aar siden den nidkjære Generalsuperintendent Dr. Stephan Klotz, som — det er hans Ord — »handlede meget uforsvarligt i rent at afskaffe det Danske, og at indføre, til

Almuens store Sorg og Græmmelse, skjønt Præsteskabet til megen Behag, tydsk Sprog i alle angelske Kirker i Flensborg Amt, hvor Dansk tales i hver Bondes Hus, men aldrig høres en dansk Prædiken«. Der haves endog Exempler paa, at Præster ere blevne afsatte fra deres Embeder, fordi de forrettede Gudstjenesten paa Dansk for deres danske Sognefolk. Reformationen har saaledes udvidet det tydske Sprogs Territorium; men endnu sørgeligere var dens Indvirkning paa begge Sprogs indbyrdes Stilling og Anseelse. Ved sin indgribende Indflydelse paa hin Tids Kultur og Videnskabelighed maatte den nemlig ikke blot drage de mere Dannedes Tænkning og Interesse ind i den tydske Udvikling, men tillige gjennem Kirken og Skolen ligeoverfor Almuen give den en Anseelse og Myndighed, der bidrog til, at det Danske stedse sank dybere, som i ydre Anerkjendelse, saa og i indre Værd.

Jeg har søgt at paavise, hvorledes de slesvigske Hertugers dynastiske Interesser forenede sig med en indtrængt Adels unationale Politik om at tilvejebringe den babyloniske Sprogforvirring, hvorunder dette fra Begyndelsen næsten rent danske Land sukker endnu den Dag idag. Det maa være mig tilladt at tilføje et Par Ord om de danske Kongers Forhold til denne Sag.

Indtil 1720 besad de danske Konger kun afrevne og adsplittede Dele af Hertugdømmet, og hvad de kunde have gjort, for der at hævde den danske Nationalitet, vilde saaledes i hvert Tilfælde have indskrænket sig til et snævert Omraade. Men selv dette Lidet vilde de ikke gjøre — gjorde de ialtfald ikke. De vare jo selv Tydskere, flere af dem endog opdragne i Holsten, og hin Tid havde ikke noget ret Begreb om Nationalitetens og navnlig Sprogets Betydning for Folkenes Tilværelse. Hertil kommer endnu, at de danske Konger før Suverænetetens Indførelse havde langt friere Hænder i deres slesvigske Besiddelser, end i Kongeriget, hvor et egennyttigt og hovmodigt Oligarki holdt dem i næsten samme Afhængighed som Folket. Det er derfor forklarligt, at de ikke havde synderlig Lyst til at bringe Slesvig ind under det danske Rigsraads Overherredømme. Denne Grund faldt vel bort ved Revolutionen af 1660, og virkelig viste sig Tegn til en forandret slesvigske Politik. Saaledes forordnede Frederik III, at alle slesvigske Sager skulde afgives til det danske Kancelli, og hvis denne Foranstaltning var kommen til Udførelse, kunde den have faaet betydelige Følger. Men dette skete ikke, da Kongen døde faa Maaneder derefter, og da ogsaa de paafølgende Konger vare overvejende tydske, og snart de facto opnaaede samme Myndighed i Slesvig, som Kongeloven hjemlede dem i Danmark, blev Alt ved det Gamle. Paa den anden Side bevirkede den fælles

Modstand mod den danske lex regia en endnu nøjere Forening mellem Ridderskabets holstenske og slesvigske Medlemmer; det havde altid været tydsk — nu blev det antidansk.

Med 1720 indtraadte et vigtigt Vendepunkt i Slesvigs Historie; men hvor ivrig Frederik IV end var for at sikkre sig dette Lands Besiddelse, og hvor nidkjært han end stræbte at faa Kongeloven der indført, saa vides det ikke, at han har gjort Noget for det danske Sprog samme. Dette kan vel ikke siges om Christian VI, der bestræbte sig for at faa det Danske indført som Kirkesprog, hvor Menighederne vare rent danske. De udførlige Undersøgelser, som i den Anledning bleve anstillede, give et sørgeligt Billede af den Forfatning, hvori det herskende Sprogtyranni havde bragt den danske Almue; men de derimod trufne Foranstaltninger vare kun halve Forholdsregler, og blev det endnu mere ved deres Udførelse, som for største Delen betroedes til Tydkere. Ialtfald indskrænkede disse Bestræbelser, som kun vare udsprungne af religiøse, ikke af politiske Grunde, sig ene til Skole- og Kirkevæsenet; i alt Andet vedblev Slesvig at behandles som et tydsk Land. Og hvorledes kunde det være anderledes under Konger, der selv betragtede sig som Tydkere, i Regelen giftede sig med tydske Prindsesser, der stundom medbragte deres Slægtninge, og i selve Danmark vedligeholdte det tydske Sprogs Supremati — for ikke at tale om den tydske Hofadel hvis Servilitet skulde tjene som Modvægt mod den gamle danske Adels Uafhængighedsfølelse, og som endog i Danmarks Hovedstad vovede at behandle dets Sprog med krænkende Ringeagt.

I nyere Tid er der, som bekjendt, indført en dansk Oversættelse af Anordningerne — idetmindste nogle al dem — ved Siden af den tydske Original; i de højere Skoler gives der vel nogen Undervisning i Dansk, og al de vordende Embedsmænd fordres der et Slags Bevis for noget Kjendskab til dette Sprog. Jeg behøver ikke at gjøre opmærksom paa, hvor aldeles utilstrækkelige disse Forholdsregler ere, mod hvilke der desuden strax fra Begyndelsen af vaktes en stærk Opposition derved, at de ogsaa udvidedes til Holsten. Om dette Punkt tror jeg alt at have udtalt min Mening med tilstrækkelig Tydelighed. I Hovedsagen er det imidlertid nu som for. Slesvig regeres paa Tydsk af tydske Embedsmænd og efter tydske Love og Sædvaner; Retten plejes paa Tydsk, og det gaar saa vidt, at Domme ofte afsiges efter Romerretten, uagtet det er forbudt endog blot at citere samme for Domstolene; Kontrakter, Skjøder, Testamenter osv. affattes paa Tydsk af tydske Advokater endog der, hvor Almuen ikke forstaar et tydsk Ord; Gudstjenesten og Skoleundervisningen holdes i dette

Sprog paa mange Steder, hvor det store Flertal af Befolkningen er dansk — med eet Ord: det er kommet saa vidt, at hvor det Danske endnu ikke er udryddet, der betragtes og behandles det som et til Undergang viet Pøbelsprog. Dog, jeg skal ikke længer dvæle ved den Fornedrelse, hvori dansk Sprog og Nationalitet og dermed den danske Almue holdes i Slesvig. Jeg har her berørt en Streng, som af sig selv maa give Gjenlyd i hvert dansk Bryst. Derimod kan jeg ikke slutte dette historiske Tilbageblik paa dets hidtil værende Skjæbne uden at bemærke, at Oprettelsen af det for Slesvig og Holsten fælles Regeringskollegium paa Gottorp Slot, og af den for Begge fælles Overappellationsret i Kiel, og den uventede Vedligeholdelse af et fælles Statholderskab har gjort mere til at knytte Slesvig til Holsten og til at fjerne det fra Danmark, end noget Andet. Jeg tiltager mig ikke nogen Dom om disse Foranstaltningers politiske Hensigtsmæssighed; men jeg skal kun tillade mig at udtale den Overbevisning, at det danske Sprogs Udsigter i Slesvig derved have lidt et større Nederlag, end ved Alt, hvad der hidtil er sket denne Retning.

Jeg maa bede Dem om Undskyldning, mine Herrer, hvis jeg har trættet Dem ved disse historiske Details; men jeg har anset det for min Pligt, ved at bringe en Sag af saa megen Vigtighed paa Bane, saa klart, som jeg formaede, at paavise, hvorledes og ved hvilke Midler det Danske i Slesvig er bragt i Forfald. Jeg tror, at dette ikke blot er, men ogsaa vil blive respekteret som en vægtig Grund for Retfærdigheden af vort Ønske, at det atter maa hæve sig. Naar vi se, hvorledes det Danske har ladet sig stedse trænge længere tilbage, og det endog uden alvorlig Modstand, da maa det styrke vort Forsæt idetmindste at forsvare de Positioner, som det endnu holder besat, — ikke at lade det Fremmede vinde videre Terrain, uden ialtfald at vove en Dyst med samme; thi hvis vi vilde lade vore Forposter i Slesvig i Stikken og trække os tilbage bag Skodborgaa, da vilde snart ogsaa denne Grændse blive truet. Men om end et saadant Tilbageblik paa Slesvigs Historie maa lære os Faren at kjende, saa er dog ikke min Mening, at det er Pergamenter og Krøniker, som skulle afgjøre, hvorvidt Slesvigerne skulle være danske eller tyske; — ikke Pergamenter og Krøniker, men ene Slesvigerne, de nuværende, de nulevende Slesvigere er det, paa hvilke det her kommer an. Hvad de ville, det er det Rette, — vel at mærke, mine Herrer, hvad Slesvigerne ville, og ikke hvad en højroestet Flok af tyske Embedsmænd vil. Jeg gjentager det: det slesvigske Folk, det er det rette Værnething, for hvilket denne Sag skal indstævnes, men for at det med Uafhængighed og fuld Frihed skal kunne afsige sin Dom, er det nødvendigt, at der lægges et Bidsel paa den tyske Terrorisme, som nu hersker der — nødvendigt, at ogsaa den danske Del af Folket kan

kommetil Orde.

Thi virkelig gives der endnu Danske i Slesvig. Uagtet Alt, hvad der er gjort for at udrydde det Danske, er det ikke lykkedes; det lever endnu i langt større Udstrækning, end man efter Alt, hvad der er foregaaet, paa nogen Maade kunde formode. Af 330,000 Mennesker paa 165 □ Mile tale de 185,000 paa 100 □ Mile Dansk, enten udelukkende eller dog fortrinsvis, og for 1/3 af alle Slesvigs Indvaanere er Dansk ikke blot det daglige Omgangssprog, men tillige Kirke- og Skolesproget. De ville heraf se, mine Herrer, at, om det Tydske end i Byerne og overhovedet blandt de mere Dannede har stor Overvægt over det Danske, om det end er eneherkende, ikke blot i alle

Regeringsanliggender, men ogsaa i enkelte større Distrikter, findes der dog hos Almuen et stærkt dansk Element, som gennem flere Aarhundreder har været istand til at modstaa den Udryddelseskrig, som er bleven ført imod det, og altsaa, behørigt udviklet og understøttet, vel vil vide at skaffe sin Ret Anerkjendelse.

Hvad der nu bør ske, for i alle offentlige Forhold at forskaffe det Danske i Slesvig dets lovlige Ret, det er vel ikke vanskeligt at sige; men det ligger udenfor min Opgave, da det ikke er de Danske — ikke de Danske, men heller ikke Holstenerne — nej, Slesvigerne selv, som skulle afgjøre det indbyrdes mellem sig og med Regeringen. Men skulle da vi Danske i Kongeriget betragte denne Sag som os uvedkommende? Eller hvad kunne vi lære til dens Fremme? Hvad vi skulle gjøre, er efter min Formening dette: at vi virke for at uddanne og forædle det Danske i Slesvig, for at vække dets slumrende Selvfølelse, oplive dets Mod og styrke dets Kraft til selv at gjøre sine Rettigheder gjældende. Idet nemlig det Tydske er og i lange Tider har været Regeringens, for en stor Del ogsaa Kirkens og overhovedet den højere Dannelses Sprog, er det Dansk, som Almuen taler, blevet berøvet al Røgt og Pleje og saaledes nedsunket til en fattig og uskjøn Dialekt. Det vilde næppe have været værre faren, om det havde været en af hine sørgelige Rester af et eller andet hendøende Sprog; thi, medens det paa den ene Side har været trængt af et udbredt og mægtigt Sprog med en rig og herlig Literatur, har det paa den anden Side kun fundet ringe Understøttelse af det Danske i Kongeriget. Dette er et unaturligt Misforhold, som aldrig burde være indtraadt, og som ialtfald snarest muligt maa hæves. Det gjælder om at inddrage de danske Slesvigerne i den danske Kulturs Udvikling og delagtiggjøre dem i dens Frugter; det gjælder om paa mange Maader, men navnlig gennem gode danske

Skrifter, at rense og forædle deres Sprog, saa at det, saavist som det har Hjemstedsret og et Aartusindes Hævd i Landet, ogsaa ved indre Værd og ydre Anerkjendelse kan indtage den rette Plads baade i det almindelige Omdømme og i de offentlige Forhold.

At det danske Sprog i Slesvig vil rejse sig af sin nuværende Fornedrelse, derfor borger den folkelige Aand, som i vor Tid gjør sin mægtige Indflydelse gjældende, som i alt Andet, saa og i Sprogene. Spor af denne Bevægelse vil man kunne finde selv paa saadanne Steder, hvor der ikke er Tale om en Kamp mellem to Sprog, men kun om tvende Elementer i samme Sprog. Saaledes kan man i det nyere Engelsk tydelig mærke en demokratisk, angelsachsisk Reaktion mod Følgerne af den aristokratiske normannisk-franske Erobring; en radikal Forfatter bruger neppe eet romansk Ord mod tre—fire hos en Toryskribent. Overalt viser Interessen for Almuens Oplysning sig i, at man bestræber sig for at tale til den i dens eget Maal. Om disse Bestræbelser ville lykkes, hvor man har at gjøre med et Sprog, som hidtil ikke har formaaet at skabe en egen Literatur, saasom det Wallonske, det Baskiske, det Lettiske, veed jeg ikke. Dertil kjender jeg for lidt til Forholdene; men jeg tror det ikke, anser det ikke engang for ønskeligt. Hvis der derfor var Tale f. Ex. om det Frisiske i Slesvig, som jo er ifærd med at opsluges af det Tydske, skulde jeg i Sandhed ikke spille et Ord paa dets Forsvar; thi om der end kan være noget Tragisk ved at se et historisk Moment stunde til Undergang, saa maa man ønske, naar det ikke staar til at redde, at det falder jo før jo heller. Men her tales jo ikke om det Frisiske, men om det Danske, om et selvstændigt Sprog, med en gammel, agtværdig Literatur, som, hvad end dets Skjæbne bliver i Slesvig, uafhængigt deraf har en Fremtid. Her er altsaa Tale om en Grændsestrid mellem tvende Kultursprog, som, om end noget forskellige i Magt og Udvikling, dog ialtfald ere hinandens Lige i Berettigelse og i Udviklingsdygtighed.

At nu vi Danske her i Kongeriget maa føle en levende Interesse for, at vor egen Nationalitet og vort eget Sprog heldigen maa bestaa i den Strid, som det fører i Slesvig, det er i den Grad en Selvfølge, at det ikke behøver nogen Retfærdiggjørelse. Dette vort Haab er ikke bygget paa Sand; thi — som jeg har søgt at godtgjøre — vi have for os den historiske Ret, Halvdelen af Slesvigs nuværende Befolkning og hele Tidens Aand. At denne Tidens Aand har begyndt at røre sig ogsaa i Slesvig, derpaa haves et Bevis i de til den første Stænderforsamling indgivne Petitioner. Ganske vist var det kun en lille, en svag Begyndelse; men den utilbørlige Behandling, dette beskedne Andragende led i

den af tydske Embedsmænd og tydske Adelige bestaaende Forsamling

vil snarere tjene til at fremme, end til at hæmme denne Sag, fordi den vil lære de danske Slesvigere, at det kun er ved større Enighed og Kraft, de ville kunne naa deres Ret. Sagen vil altsaa nok gaa frem; men det er ikke blot med fromme Ønsker, vi skulle ledsage disse Bestræbelser, men med virksom Understøttelse.

Spørges der da, hvorvidt ogsaa Trykkefrihedsselskabet kan gjøre Noget i denne Retning, da skal jeg ikke her foregribe den omhyggelige og alsidige Overvejelse, som det kræver. Jeg er derfor bleven staaende ved det ganske almindelige Andragende, at Generalforsamlingen vilde paalægge sit Repræsentantskab, at foretage en saadan Overvejelse, og da selv at foranstalte, hvad det maatte finde tjenligt, og som ligger indenfor dets egen Kompetence, eller at foreslaa for næste Generalforsamling, hvad der henhører under dennes Afgjørelse. For Tiden er det mig kun om at gjøre at Selskabet vil vedkjende sig Sagen, og opstille et Princip, som for Fremtiden kan være en Regel for Bestyrelsens Virksomhed. Allerede dette vil have sin Betydning; thi det vil give dem, som i Slesvig arbejde for det samme Maal, en forhøjet Kraft, naar de se, at de ikke staa ene; det vil der kunne vække mangan Ligegyldig, bestemme mangan Tvivlraadig. Muligen kan en saadan Beslutning af Trykkefrihedsselskabet endog blive et Signal, som ogsaa i andre Kredse i Danmark kan fremkalde lignende Bestræbelser for en Sag, som kun kan føres til Sejr ved Manges endrægtige og udholdende Arbejde. Dog ligger alt dette for fjernt, til at jeg længer tør dvæle ved saadanne Muligheder. Jeg skal derfor kun endnu tilføje et Ord om vort eget Forhold til Sagen; thi, skjønt jeg ikke har fundet det rigtigt, allerede nu at fremsætte bestemte Forslag, har jeg dog naturligvis maattet gjøre mig selv Rede for, at der gives Midler, som ligge indenfor Selskabets Omraade, ved hvilke det kunde understøtte den Sag, til hvis Fremme jeg opfordrer. Det er derfor kun eksempelvis og uden at ville foregribe Andre, at jeg skal gjøre opmærksom paa, at det vist vil befindes rigtigt, om Selskabet, der jo kun skal understøtte men ikke lede, satte sig i direkte Forbindelse med de Slesvigere, som have viist særlig Interesse for Sagen, og hvis Raad vi sikkert bør tillægge den største Vægt. For at give denne Forbindelse en fast Organisation, maatte man ved disse Mænds Medvirkning ikke blot søge at vinde saa mange Medlemmer i Slesvig, som muligt, men tillige at stifte Filialer paa alle de Steder, hvor der fandtes et dertil tilstrækkeligt Medlemsantal, med hvilke Moderselskabet da vilde kunne vedligeholde en stadig Vexelvirkning. Paa denne Maade vilde Selskabets Skrifter finde Indgang i Slesvig, hvor der findes en saa overordentlig Mangel paa

god dansk Læsning; men det er en Selvfølge, at man maatte sørge for en yderligere Udbredelse baade ved Salg og ved Uddeling, og at man ved den fremtidige Udgivelse af nye Skrifter burde tage særligt Hensyn til, hvad der kunde have særlig Interesse for Slesvigerne, saasom Slesvigs statsretlige Forhold til Danmark og til Holsten, — det danske Sprogs hidtilværende Skjæbne og

nuværende Vilkaar i dette Hertugdømme — den slesvigske Trykkefriheds retlige og faktiske Forhold o. s. fr. Af stor Vigtighed vilde det være, om man i de nordlige Kjøbstæder, hvor Indvaanerne for største Delen ere danske, kunde foranledige Oprettelsen af danske Aviser, som da maatte understøttes baade ved literære Bidrag og ved Subskription. Dog, hvad der skal gøres, kan være mere eller mindre tvivlsomt, og kræver ialtfald en nøjere Overvejelse; men hvad der ikke kan være tvivlsomt, det er, at Sagen har det største Krav paa enhver dansk Mands og enhver oprigtig Folkevens varmeste Deltagelse. Det er til dem, jeg hermed skal anbefale mit Andragende.

Kilde

Ploug, Carl: Orla Lehmanns Efterladte Skrifter - Tredie del. Gyldendalske Boghandel, København 1873.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Agitationstale, Den nationalliberale bevægelse

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/orla-lehmanns-tale-ved-trykkefrihedsselskabets-generalforsamling>